

De Nederlandse Vogelfamilies

Aflevering 12 – Piepers, kwikstaarten en leeuweriken

Marcel Boer

Piepers *Anthi*

Piepers worden samen met kwikstaarten tot de zangvogelfamilie *Motacillidae* gerekend. Deze familie omvat 68 soorten. Piepers zijn vrij kleine (14-18 cm) slanke insectenetende vogels van open landschappen. Zij brengen veel tijd op de grond door.

Piepers hebben een olijfgroen of licht grijsbruin verenkleed. Veelal hebben zij een licht gestreepte borst en donker gestreepte bovendelen, vaalwitte buitenste staartpennen, een puntige snavel en een lange achternagel. De geslachten zijn gelijk getooid. Adulte exemplaren in eerste winterkleed, maar vooral juveniele van verschillende soorten, lijken sterk op elkaar. Omdat de soorten in verschillende biotopen voorkomen, moet de locatie vaak gebruikt worden als indicatie voor de soort.

Piepers lijken op leeuweriken, maar ze zijn slanker. Piepers lijken ook op Zanglijsters, maar zijn bijna de helft kleiner. Ze beschikken over een karakteristieke zang, meestal in zangvlucht, gevolgd door een 'parachutedaling'. Piepers eten hoofdzakelijk insecten, maar ook wel zaden. Waterpiepers eten zelfs wel visjes. Ze nestelen op de grond en bouwen goed verborgen komvormige nesten. Ze hebben één tot twee legsels met drie tot zes eieren. Deze hebben schutkleuren en zijn fijn gespikkeld. De broedduur is twaalf tot veertien dagen. De jongen zijn donzig en ze zijn nestblijvers. Zij worden door de ouders gevoerd met insecten, die ze in de snavel aanvoeren. De jongen verlaten na tien tot twaalf dagen het nest, al zijn ze dan nog niet vliegvlug.

In Nederland komen alleen de zeer algemene Graspieper en de schaarsere Boompieper als broedvogel voor. Talrijke Graspiepers uit het noorden trekken door en overwinteren in Nederland. Water- en Oeverpieper zijn doortrekkers en overwinteraars. Duinpieper, Grote Pieper en Roodkeelpieper zijn zeldzame doortrekkers. Zeldzame dwaalgasten zijn de Siberische Boompieper en de Mongoolse Pieper. De Berthelots Pieper is een endemische soort, die alleen broedt op de Canarische eilanden. De meeste piepersoorten overwinteren in West-Europa, in het Middellandse-Zeegebied en in Afrika.

Graspieper *Anthus pratensis*

Graspiepers zijn kleine (14,5 cm) bruin-olijfgroene piepers. Ze zijn boven en onder regelmatig gestreept. Bij het opvliegen worden de witte buitenste staartpennen zichtbaar. Ze hebben licht gekleurde poten. Het ligt voor de hand, maar een Graspieper is inderdaad een vogel die voornamelijk 'in het gras zit en 'piep' roept'. Bij het opvliegen dan, want op de grond zijn de vogels muisstil. De kenmerkende alarmroep bij opvliegen is scherp en ijl: 'iest, iest....iest'. Graspiepers zitten echter niet uitsluitend op de grond. Ze zitten soms ook in bomen en struiken.

In mei en juni bestaat het voedsel tot wel 75% uit langpootmuggen. Volwassen langpootmuggen zijn alleen in die tijd massaal aanwezig in vochtige graslanden. De vrouwtjes langpoten kunnen dan niet vliegen en de man-

De Nederlandse vogelfamilies

Vanaf het Vogeljaar 64(2) publiceren wij de serie 'De Nederlandse Vogelfamilies', door Marcel Boer. In deze reeks worden telkens de meest opmerkelijke kenmerken en overeenkomsten van één of meer Nederlandse vogelfamilies beschreven. De artikelen in deze reeks zijn een bewerkte versie van afleveringen die eerder verschenen in het Zaanse vogeltijdschrift 'de Kieft'.

Alle illustraties bij dit artikel zijn getekend door Jos Zwarts.

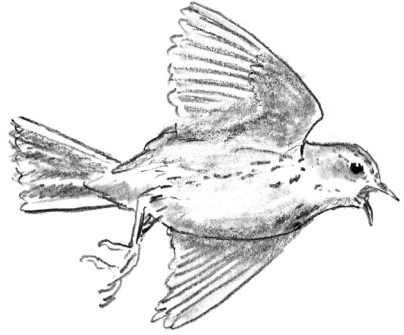
Graspieper.

netjes alleen een klein stukje. Zij vormen dan een makkelijke prooi voor Graspiepers, maar ook voor Veldleeuweriken en weidevogelpulpen. Graspiepers nestelen bij voorkeur goed verborgen in greppelranden en slootkanten. De binnenzijde van de bek van de donsjongen is rood. Bij die van de Veldleeuwerik geel. Het vrouwtje foerageert in het broedterrito-rium, het mannetje daarbuiten. Al begin mei zijn de eerste jonge Graspiepers vliegvlug. De Graspieper is in Nederland een talrijke broedvogel, doortrekker en wintergast. Vrijwel elk open gebied met een korte vegetatie – of het nu weilanden, duinen, akkers, heiden of hoogvenen zijn – wordt bewoond door Graspiepers. De vogel is dan ook in Nederland overal in het buitengebied aan te treffen. De grootste dichtheden komen voor in Zeeland, in de noordoostelijke provincies en op de Waddeneilanden. Zij hebben een voorkeur voor open, vlak en bobbelig nat weiland met hier en daar een paaltje dat als uitzichtpunt kan dienen.

Het aantal broedparen is sterk afgenomen door de intensivering van de landbouw en als gevolg van persistente gifstoffen zoals PCB's

Boompieper.

Boompieper vliegend.

en dioxinen in hun prooidieren. Dat aantal broedparen (55.000-80.000) lijkt zich nu te stabiliseren. Graspiepers trekken massaal weg en door van augustus tot december. Ze keren terug van januari tot mei. Het zijn hier talrijke overwinteraars, die afkomstig zijn uit noordelijke streken, van IJsland tot West-Siberië. Het hoogtepunt van de trek is in april. Dan zijn er wel miljoenen doortrekkers. Nederlandse Graspiepers overwinteren hoofdzakelijk in Zuidwest-Frankrijk.

Boompieper *Anthus trivialis*

Boompiepers lijken qua grootte (15 cm) en uiterlijk heel sterk op Graspiepers. Ze zijn vooral te onderscheiden door het geluid en de biotoop. Boompiepers zijn vrij schuw. Ze foerageren vaak op de grond en vliegen bij benadering op en gaan dan vaak in een boom zitten. Zittend op een tak maken ze vaak 'pompende' bewegingen.

De zang is luid en muzikaal met lange kanarietrillers. Ze hebben een karakteristieke zangvlucht, waarbij ze vanuit een boom omhoogvliegen, om vervolgens met stijve vleugels en afhangende poten neer te dalen in een andere boom. Ze zingen ook midden op de dag, in de tijd dat andere vogels stil zijn. Ze foerageren op de grond, waar ze naar allerlei insecten zoeken.

Boompiepers zijn talrijke broedvogels en doortrekkers van licht beboste streken en moerassen. Ze houden zich op aan de randen van bossen, heide en moerassen. Ze nestelen op de grond aan de rand van open plekken. In Nederland vooral in het oostelijk deel van het land en in het duingebied. In Nederland omvat de populatie circa 50.000-80.000 broedparen en dat aantal neemt toe door toename van de biotoop. Ze overwinteren in tropisch Afrika.

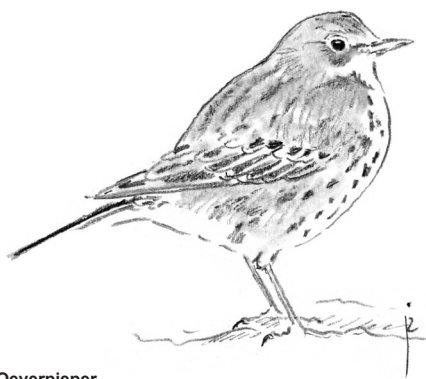
Oeverpieper *Anthus petrosus*

Oeverpiepers zijn middelgrote (16 cm) donker gestreepte piepers met donkere poten. De buitenste staartpennen zijn niet wit, maar grijs, wat in de vlucht goed is te zien.

Zij foerageren, vooral in de kustgebieden, op schorren, slikken en dijken. Daar zoeken ze vooral schelpdieren en slakjes.

Het zijn broedvogels van rotskusten van Noordoost-Europa en schaarse doortrekkers. In Nederland 5.000-10.000 overwinteraars.

Oeverpiepers zijn geen zoetwaterliefhebbers en ze zijn vooral waar te nemen in de Delta, in het Waddengebied en op pieren en basalt-dijken langs de kust.

Oeverpieper.

Waterpieper *Anthus spinoletta*

Waterpiepers zijn middelgrote (16 cm) piepers. In de winter lijken zij sterk op Oeverpiepers, maar zij hebben een iets lichter verenkleed en hun buitenste staartpennen zijn wit. Ze foerageren gewoonlijk in dichte vegetatie maar ook wel open op het slik en vangen zelfs visjes tot een grootte van zo'n vier centimeter.

Waterpiepers zijn broedvogels van kale alpiene gebieden in Midden-Europa zoals in de Alpen, de Pyreneeën en in de Karpaten. Het trekgedrag wijkt af van de meeste vogelsoorten: in het najaar reizen zij in noordelijke richting. In de winter verblijven zij in natte graslanden, veenweiden en langs de grote rivieren en bij meren met een mild klimaat. In Nederland overwinteren 5.000-10.000 Waterpiepers, waarvan de helft langs de grote rivieren. Ze zijn hoofdzakelijk in het binnenland te zien. Meestal in gebieden die natter zijn dan die waarin Graspiepers zich ophouden.

Duinpieper *Anthus campestris*

Duinpiepers zijn slanke middelgrote (16,5

Duinpieper.

cm) zandkleurige piepers met een lichte, niet gestreepte borst. Ze hebben lange poten en een lange staart. Ze lopen snel en vliegen in een golvende vlucht met brede vleugelslagen.

Duinpiepers foerageren op de grond naar allerlei insecten. Ze vliegen bij opstoten laag weg. Een Grote Pieper vliegt meestal hoog weg. Het zijn voormalige broedvogels en schaarse doortrekkers van open zandige terreinen, onder andere de Veluwe en duingebieden. In de vorige eeuw waren er nog enkele honderden broedparen. Nu zij ze met slechts enkele tientallen exemplaren schaarse doortrekkers. In Polen en Duitsland gaan ze snel achteruit. Ze overwinteren in de Sahel.

Grote Pieper *Anthus richardi*

Grote Piepers zijn ongeveer 18 cm. Ze hebben een lange staart en lange poten en ook een lange achternagel. Ze hebben een lichte borst zonder strepen. Grote Piepers lijken nog groter, doordat ze vaak rechtop zitten met een gestrekte hals. De vlucht is 'kwikstaartachtig'. Ze bidden vaak even en fladderen dan omlaag voor de landing.

Grote Piepers zijn broedvogels in Azië. In Nederland zijn het schaarse doortrekkers in september en oktober. Ze zijn vooral waar te nemen langs de kust op vochtige graslanden. Meestal solitair maar ook wel in gezelschap van andere soorten.

Roodkeelpieper *Anthus cervinus*

Roodkeelpiepers hebben hetzelfde formaat (14,5 cm) als Graspiepers. Adulte exemplaren verschillen duidelijk van Graspiepers door hun donkerder bovendelen en de gestreepte stuit. Volwassen vogels hebben ook in de winter een steenrode keel, de vrouwtjes wat minder dan de mannetjes. Ze hebben een kenmerkende vluchtroep: een hoog, lang en doordringend 'tjssih'.

Het zijn broedvogels van noordelijke

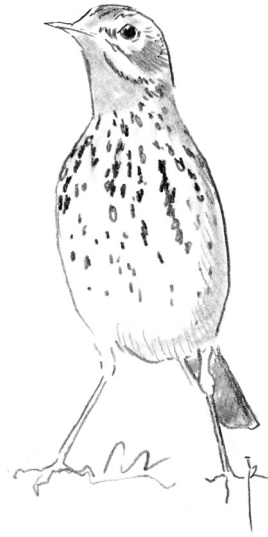

Grote Pieper.

toendra's. In Nederland zijn het zeldzame doortrekkers van april tot mei en in september tot oktober. Roodkeelpiepers zijn vooral waar te nemen in de oostelijke helft van Nederland en Noordoost-Groningen. Ze overwinteren in Afrika en in het Midden-Oosten.

Kwikstaarten *Motacillidae*

Kwikstaarten zijn zangvogels en horen samen met de piepers tot de familie *Motacillidae*. Kwikstaarten zijn net als piepers vrij kleine slanke insectenetende zangvogels van open landschappen, die veel tijd op de grond doorbrengen. Ze maken korte vluchtsprintjes, rennen een stukje en staan dan even stil met wippende staart. Ze roepen vaak, vooral bij het opvliegen. De vlucht is diep golvend. Kwikstaarten hebben een contrastrijk verenkleed in wit, zwart en geel of blauwgrijs met duidelijke geslachtsverschillen en een zeer lange staart, waarmee ze op- en neerwippen. Juveniele vogels en vrouwtjes zijn in het algemeen iets kleiner en iets minder contrastrijk, maar dat is niet eenvoudig vast te stellen. Ze hebben een eenvoudige zang en een vaak te horen contactroep. Ze bezitten spitse snavels en eten hoofdzakelijk insecten, wormen en slakjes en jagen ook vliegend. Kwikstaarten zijn meestal monogaam, maar soms polygaam. Ze nestelen in holten en spleten. Zij hebben in het noorden van hun verspreidingsgebied één legsel en twee legsels in het zuiden daarvan. Een legsel bestaat uit vijf tot zes lichtgekleurde bruin of grijs gespikkelde

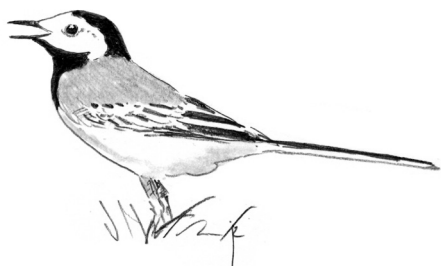

Roodkeelpieper.

eieren. Het vrouwtje broedt. De jongen zijn donzig, met gele, oranje of rode mondholten zonder vlekjes. Ze worden gevoerd met insecten die door beide ouders in de snavel worden meegebracht. De jongen verlaten na circa dertien dagen het nest en zijn met ongeveer zeventien dagen vliegvlug. Ze trekken weg en door naar Afrika, sommige ook naar Azië. In Nederland zijn Witte en Gele Kwikstaart algemene broedvogels. De Rouwkwikstaart, de Engelse Gele Kwikstaart en de Grote Gele Kwikstaart zijn zeldzame broedvogels. De Noordse Gele Kwikstaart is een talrijke doortrekker.

Witte Kwikstaart *Motacilla alba*

Witte Kwikstaarten zijn slanke zwart, grijs en wit getekende kwikstaarten met een lengte van circa 18 cm. Zij hebben een lange zwarte wipstaart en witte buitenste pennen. Ze lopen met rukkende kopbewegingen, rennen achter een prooi aan en stoppen dan plotseling. Ze wippen voortdurend met de staart. Het vrouwtje is iets lichter dan het mannetje. Juvenielen zijn contrastloos grijs. De Rouwkwikstaart *Motacilla alba yarrelli* van de Britse eilanden heeft zwarte schouders/rug en zwarte kap, doorlopend in de zwarte keel. Intermediaire vogels komen regelmatig voor. Alleen de adulte Rouwkwikstaart man is onmiskenbaar. Vrouwtjes en juvenielen zijn moeilijk te onderscheiden. De Witte Kwikstaart foerageert op insecten, larven, slakjes en wormen. In de volksmond

Witte Kwikstaart.

wordt hij dan ook wel 'ploegdieverken' genoemd, omdat hij altijd in de buurt van de tractor of ploeg meeloopt op zoek naar een lekker hapje. Is er geen trekker in de buurt dan loopt hij tussen de poten van koeien, paarden en schapen in de hoop dat deze een insect of larve opstoten.

De Witte Kwikstaart is de algemeenste kwikstaart en een talrijke broedvogel en doortrekker. De soort overwintert in klein aantal. Het is een vogel van open tuinen, steden en agrarische gebieden, vaak in de buurt van water en bebouwing. Hij heeft een voorkeur voor platte daken. Over aantallen en af- of toename zijn weinig betrouwbare gegevens beschikbaar. Het aantal broedparen in Nederland neemt waarschijnlijk toe en wordt op 70.000-110.000 geschat. Ze overwinteren in Afrika, maar ook in India en Zuidoost-Azië. In Nederland 2.000-8.000 overwinteraars. De Rouwkwikstaart is een zeer schaarse broedvogel en doortrekker in het voorjaar. Jaarlijks zijn er enkele tientallen broedgevallen in de kustprovincies, waarvan circa vijf zuiver zijn. De overige zijn mengparen met onze Witte Kwikstaart. De Rouwkwikstaart nestelt in een spleet of in een holte. De soort broedt op alle denkbare plaatsen, zoals steile oevers, hout-, hooi- of rietmijten, strodaken, steenhopen, klimop, knotwilgen of roeibootjes, vanaf de grond en hoger. Ze gebruiken ook nesten van Merels, Oever- en Huiszwaluwen. De jongen zijn donzige nestblijvers met oranje gele binnenzijde van de bek.

Gele Kwikstaart *Motacilla flava*

Gele Kwikstaarten hebben aan de bovenzijde een olijfgroen en van onderen een geel gekleurd klee. De soort heeft een blauwgrijze kop en een brede witte wenkbrauwstreep. Ze hebben donkere lange poten en een lange staart. De lengte is circa 15-16 cm. Ze vliegen in golvende vlucht. Bij het vliegen over korte afstanden staan ze regelmatig even stil in de

lucht.

Er is een groot aantal ondersoorten en complexe geografische variaties. De Engelse Gele Kwikstaart heeft een olijfkleurige kop. De Noordse Gele Kwikstaart heeft geen wenkbrauwstreep.

Gele Kwikstaarten zoeken hun voedsel voornamelijk in voedselrijke graslanden op kleigronden. Daar zoeken ze graag voedsel tussen grazend vee, vooral bij schapen. Ze pikken vaak met een kort sprintvluchtje insecten op, die door het vee worden opgejaagd. Bij dit gedrag wippen ze de staart regelmatig met felle schokkende bewegingen op en neer: het typische 'kwikken' van de staart. In de broedtijd ondernemen ze voedselvluchten tot 1,5 kilometer ver. Leeuweriken komen hooguit tot 300 meter.

De Gele Kwikstaart is een vogelsoort met een groot verspreidingsgebied. Hij heeft een voorkeur voor vochtige open landbouwgebieden met lage begroeiing, open plekken en water in de buurt. Tegenwoordig zijn alleen in extensief beheerde weidegebieden, reservaten en akkerland nog Gele Kwikstaarten te vinden. Ze komen niet voor op boerenerven, zoals de Witte Kwikstaart. In Nederland is de Gele Kwikstaart een talrijke broedvogel met 50.000-70.000 broedparen. Het aantal is sterk afgenomen door de intensivering van de landbouw, maar is nu stabiel tot licht toenemend. De Gele Kwikstaart komt in een groot deel van Europa voor. De soort ontbreekt op IJsland, Schotland en Ierland, maar verder strekt het verspreidingsgebied zich uit van West-Europa tot aan Kamchatka en van de Beringstraat tot in Alaska. Ze trekken in groot aantal door in zuidelijke tot zuidwestelijke richting en vliegen via Frankrijk en het Iberisch Schiereiland naar Afrika. Slapen gebeurt

Gele Kwikstaart.

tijdens de trek vooral in rietvelden. De meeste Gele Kwikstaarten overwinteren in het Sahelgebied in Afrika. In april/mei komen eerst de mannetjes terug; de vrouwtjes komen later. Tijdens de balts laten Gele Kwikstaarten soms een onstuimige baltsvlucht zien. Ze nestelen op de grond of in dichte begroeiing aan slooten en greppelkanten. Op bouwland is dat vaak met meerdere paren bij elkaar. Ook bollenvelden zijn populair. De jongen zijn donzig en het zijn nestblijvers. Zij hebben een bek die aan de binnenzijde rood-oranje gekleurd is. In de bollenstreek broeden ook jaarlijks circa vijftig paar Engelse Gele Kwikstaarten. De Noordse Gele Kwikstaart broedt niet in Nederland, maar trekt in mei bij oostenwind in vrij grote aantallen door.

Grote Gele Kwikstaart *Motacilla cinerea*

De Grote Gele Kwikstaart is de langste en slankste kwikstaart (18 cm). Ook deze kwikstaart wipt onophoudelijk met de staart. De Grote Gele Kwikstaart heeft geen olijfgroene maar grijze bovendelen en een zeer lange staart. Het mannetje heeft in de zomer een zwarte kin en keel. Het is een broedvogel langs beken en kleine stroompjes in het oosten en zuiden van ons land, ook bij stilstaand water. Ze overwinteren in Frankrijk. De Grote Gele Kwikstaart is afkomstig uit onze buurlanden Duitsland en België, waar grote populaties leven. In de broedtijd zijn ze sterk gebonden aan zoet stromend water. De soort was in Nederland schaars, maar is nu een in aantal licht toenemende broedvogel met circa driehonderd paar. De toename komt waarschijnlijk door verbeterde waterkwaliteit en het plaatsen van nestkasten. De helft van de broedparen maakt daar gebruik van. Volgens Sovon neemt het aantal broedparen recent weer af. Het aantal doortrekkers (septem-

ber-oktober) en overwinteraars neemt toe (500-1.000), vooral in het oosten en zuiden, maar ook veel in steden. Ze zijn wel gevoelig voor strenge winters.

Leeuweriken *Alaudidae*

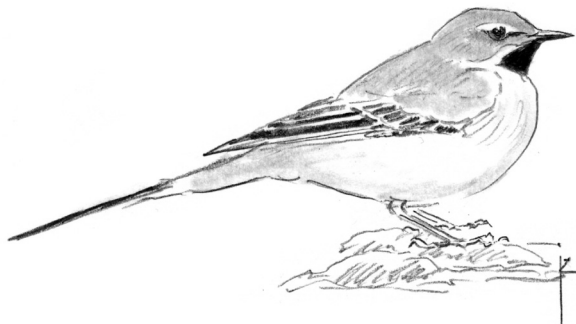
Leeuweriken zijn overwegend op de grond levende zangvogels van open terreinen met een hoofdzakelijk bruin en vaalwit verenkleed. Ze lijken wat op piepers, maar zijn forser en ze hebben bredere vleugels en staarten. De geslachten hebben eenzelfde verenkleed. Juvenielen zijn te herkennen aan lichte veerranden van bovendelen en vleugels.

Om op kort gras te kunnen lopen hebben leeuweriken lange tenen en opvallend lange nagels aan de achterteen. Er zijn twintig soorten. Ze zijn uitstekende zangers, die ook andere vogels imiteren. De meeste soorten hebben een langdurend biddende of fladderende zangvlucht. Het voedsel bestaat uit zaden en in de broedtijd vooral uit insecten en wormen. Jongen worden uitsluitend met dierlijk voedsel grootgebracht. Leeuweriken nestelen op de grond in een pol gras of in een natuurlijke holte. Met kleine steentjes of ander materiaal wordt vaak één zijde van het nest verhoogd. Ze hebben twee tot drie legsels met drie tot vijf geelbruin of olijfbuin gespikkelde eieren. Het vrouwtje broedt meestal alleen. De jongen houden lang dons op de rug. Dat is gunstig voor camouflage. Ze worden door beide ouders verzorgd en verlaten na circa tien dagen het nest, nog voordat ze vliegvlug zijn. Ze verstoppelen zich dan in de begroeiing en drukken zich onbeweeglijk bij gevaar. Het vrouwtje broedt dan alweer. Na achttien dagen kunnen de jongen al goed vliegen.

In Nederland komen de Veldleeuwerik en de Boomleeuwerik als broedvogel voor. De Kuifleeuwerik is als broedvogel in Nederland bijna uitgestorven. De Strandleeuwerik trekt in kleine aantallen door langs de kust. De Kleine Veldleeuwerik is een zeldzame wintergast. De Kortteen- en Kalandeleeuwerik (met zwarte halsvlek) zijn dwaalgasten en komen voor in Spanje.

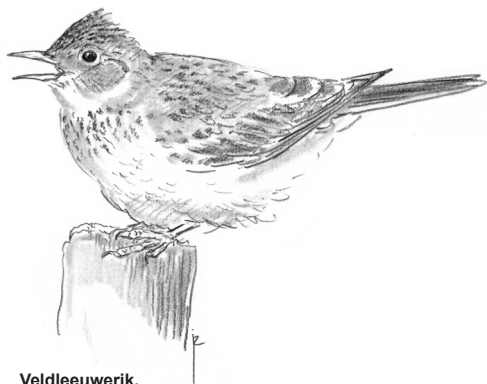
Veldleeuwerik *Alauda arvensis*

De Veldleeuwerik is een grote leeuwerik (18 cm) met bruin-grijs gestreepte rug en keel, lichte borst, dikke, korte snavel en witte buitenstaart. Ze richten de kruinveren vaak op tot een kleine kuif, maar die is nooit zo lang als bij de Kuifleeuwerik. Ze vliegen met een

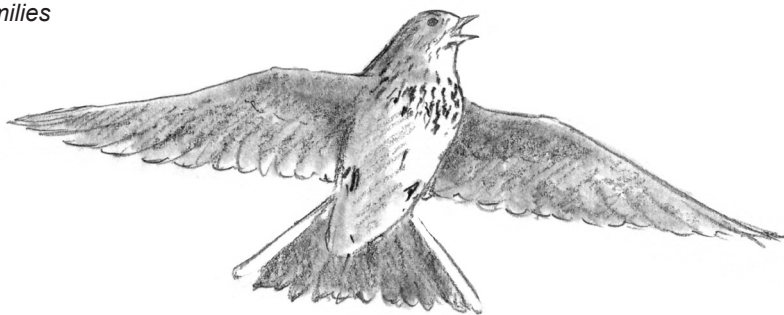
Grote Gele Kwikstaart.

krachtige enigszins golvende vlucht. Tijdens de vlucht worden na enkele vleugelslagen de vleugels even gesloten. De Veldleeuwerik bidt en zeilt tijdens zijn zangvlucht en hij loopt in een gehurkte houding. De Boomleeuwerik verschilt van de Veldleeuwerik door een kortere staart zonder wit en elkaar in de nek rakende wenkbrauwstrepen. De uitbundig klinkende zang kan op mooie dagen in het voorjaar van grote hoogte gehoord worden. De mannetjes maken spectaculaire zangvluchten. Tierelierend vliegt hij telkens een stukje hoger tot een hoogte van soms meer dan honderd meter en er alleen nog maar een stipje aan de hemel te zien is. Hoe warmer, hoe hoger. Op het hoogste punt vermindert de vleugelslag. De onafgebroken stroom klanken, die op zonnige dagen uren lijkt te duren, is in werkelijkheid binnen enkele minuten afgelopen. Daarna volgt een snelle afdaling en schroeven ze luid zingend

Veldleeuwerik.

omlaag. De laatste meters gaan dan in vrije val. Vlak voor de landing worden staart en vleugels gespreid als een valscherp. Als het windstil is, vliegt de Veldleeuwerik in cirkels. Deze zangvluchten om vrouwtjes te lokken en territorium te markeren zijn vaak zangduels die worden afgewisseld met korte glijvluchten, veel gefladder en achtervolgingen van rivalen. Ongepaarde mannetjes zingen langer dan gepaarde. De zang zelf is gevarieerd en bevat veel imitaties. Op sombere dagen wordt vanaf de grond of een paaltje gezongen. De Veldleeuwerik is de meest voorkomende leeuwerik van Europa en is een broedvogel van open vlakke graslanden, akkers, heide en

duinen. Midden jaren zeventig van de vorige eeuw werd het aantal broedparen op 500.000-750.000 geschat. Daar is nu nog maar een klein deel of wel circa 40.000 paar van over, maar het aantal zou zich nu wel stabiliseren. De Veldleeuwerik is extreem gesteld op een volkomen open landschap met afwisselend kale stukken en lage kruiden- en insectenrijke vegetatie. De belangrijkste oorzaak van de teruggang is het massaal uitmaaien van broedsels en minder voedsel door intensieve akkerbouw en veeteelt. Geschat wordt dat (met alleen al in Groningen circa 6.000 paar) elk jaar 30.000 jonge leeuweriken om het leven komen door maaiwerkzaamheden. Een oorzaak van de achteruitgang is echter ook de verruiging van duinen en heide. Met zogenaamde 'leeuwerikenveldjes', stukjes onbebouwde akker van vier bij vier meter, wordt nu geprobeerd het tij te keren.

De soort trekt in oktober in groepen weg en gaan dan door naar Afrika. In maart keren ze terug. Veldleeuweriken blijven hier 's winters ook vaak rondtrekken (circa 25.000), samen met Scandinavische soortgenoten en af en toe ook samen met Boomleeuweriken, tot de vorst invalt. Het voor ons, maar niet voor Vossen en Hermelijnen, zeer moeilijk te vinden nest is een klein kuiltje in de grond, soms beschermt door een graspol. De binnenzijde van de bek van de jongen is geel, bij die van de Graspieper rood.

In landen rond de Middellandse Zee wordt de Veldleeuwerik beschouwd als een delicatessen en ze worden er nog steeds zwaar bejaagd.

Boomleeuwerik *Lullula arborea*

De Boomleeuwerik is een kleine leeuwerik (circa 15 cm) die een korte staart heeft zonder wit. De wenkbrauwstrepen lopen door tot in de nek. Tijdens de baltsvlucht zeilen ze in wijde spiralen en laten zich dan met gesloten vleugels vallen tot kort boven de grond. Ze zitten in bomen en verschillen duidelijk van Boompiepers door hun gedrongen lijf, korte

Boomleeuwerik.

poten, korte staart, korte kuif en de in elkaar overlopende wenkbrauwstrepen.

De zang is melodieus, maar minder gevarieerd en minder lang dan van de Veldleeuwerik. Ze zingen vanaf een zitplaats of in de vlucht, vaak vlak voor zonsopgang maar ook wel 's nachts.

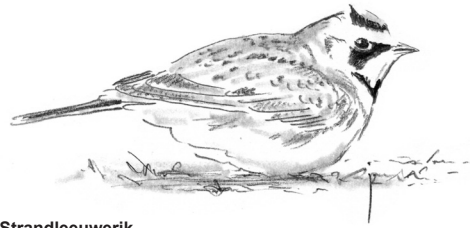
De Boomleeuwerik is een broedvogel van open bossen op hoge droge zandgronden, heide en beboste duinen. De Veluwe is het belangrijkste bolwerk. Het aantal broedparen is na een forse afname in de jaren vijftig van de vorige eeuw de laatste vijfentwintig jaar toegenomen naar circa 5.000 paar. In de winter zijn er circa 400 exemplaren aanwezig.

Kuifleeuwerik *Galerida cristata*

De Kuifleeuwerik is een middelgrote leeuwerik (17 cm), maar lijkt groter door het ronde

Kuifleeuwerik.

Strandleeuwerik.

lijf en de lange, puntige kuif. Ze vliegen met een golvende vlucht met flapperende ronde vleugels. In de vlucht valt ook de korte staart op. Ze lopen of rennen statig op open stukken en paden en ze maken een tamme indruk. Vaak zijn ze tot op korte afstand benaderbaar. De vluchtroep is een kenmerkend melancholisch 'puu vuu'. De zang is vaak kort en ze zingen vanaf de grond of tijdens een lage vlucht. De Kuifleeuwerik foerageert vaak op wegen, paden, industriegebieden en kale braakliggende terreinen op zaden en plantendelen. In de zomer wordt op insecten gejaagd. De Kuifleeuwerik is van oorsprong een steppevogel. In Nederland was de soort in de vorige eeuw een algemene broedvogel en standvogel in stedelijke gebieden. Met één tot drie broedparen en één tot vijf wintergasten is de Kuifleeuwerik nu zeldzaam in Nederland. Kuifleeuweriken vormen paren voor het leven en ze worden meestal met z'n tweeën aangetroffen.

Strandleeuwerik *Eremophila alpestris*

De Strandleeuwerik is een middelgrote (16,5 cm) leeuwerik met opvallend zwart-gele kopcontrasten. In de zomer hebben ze een zwarte kruin met typische zwarte hoorntjes. De geslachten zijn gelijk, maar het mannetje is iets groter. Ze lopen en rennen met opgeheven poten. Strandleeuweriken zijn niet schuw, maar ze gedragen zich heel onopvallend. Men moet goed kijken om ze te kunnen waarneemen. Ze schuiven heel stil en schokkerig over de bodem op zoek naar zaden.

De Strandleeuwerik is een broedvogel van droge toendra's op zeeniveau tot in bergen boven de boomgrens. In Nederland is de soort een schaarse doortrekker en wintergast met circa 1.000 exemplaren van oktober tot en met april. Men treft ze voornamelijk aan in kleine groepjes langs de kust op schaars begroeide vlaktes zoals kwelders en braakliggend land.